

Historische wandeling Luyksgestel

Ronddolen van
Lourdesgrot naar
Kraaijenpoot tot
Kopertent

Teksten, onderzoek en afbeeldingen: Jan van den Dungen© Koperteutenstichting; Luyksgestel juni 2015.

Uitgave: Dorpsraad Luyksgestel; januari 2023

E-mail: wimdirx67@gmail.com

Plattegrond historische wandeling

Wandeling op zoek naar de verborgen charmes van

Luyksgestel

Duur ± 1 uur

Start: Vanaf Infobord op de Kiosk aan de Dorpsstraat.

1. De Kiosk. Dit eenvoudige, maar daardoor niet minder interessante, cultuurhistorische bouwwerk werd na het einde van WO-II gebouwd door medewerkers van Gemeentewerken van Luyksgestel van eikenhout, dat in de gemeente zelf voorhanden was.

2. Plastiek “De Kraaienpoot”

Een niet alledaags monumentje van "de Kraaienpoot" tref je als oplettende voorbijganger aan nabij de kruising van de Dorpsstraat met de Kerkstraat en de Vlieterdijk. Op het grasveld voor de kiosk, staat hij opgesteld. Het is geen kopie van een van de 'onderdanen' van zijn gevederde naamgever, maar hij herinnert de toevallige passanten aan de woelige smokkeltijden van weleer, meer bepaald aan het einde van de 50-er begin 60-er jaren. "Kraaienpoot" is de benaming van een meestal uit metaal vervaardigd voorwerp, ter hoogte van plusminus 8 cm met vier uitstekende punten, waarvan altijd één punt naar boven steekt. Hier op deze plaats werden deze met bosjes door smokkelaars op de weg gegooid uit snelle limousines, om zó de banden van de achtervolgende douaneauto's lek te laten rijden. Door auteur Paul Spapens van het boek “Smokkelen in de Kempen” werd het énige,

3. Beeld “De Koperteut”. Het beeld staat met ‘zijn gezicht’ naar Denemarken, dest jds hét beloofde land van de Luyksgestelse Koperteuten, van de 17 e tot de 20 e eeuw handelaars in koperwaren. Ook was in Luyksgestel een compagnie Haarteuten actief. De Koperteut trok vanuit kleine Kempische Luyksgestel er ‘te voet’ op uit om aldaar en onderweg zijn vervaardigde koperen gebruiksartikelen te verkopen en/of te repareren. Bovendien oefende hij onderweg zo nu en dan ook het beroep van dierenlubber uit. Het beeld is gemaakt door de Limburgse kunstenaar Peter Roovers uit Heijen en op 16 september 1972 onthuld door de Deense Ambassadeur Sigurd Christensen en toenmalig burgemeester Frank Houben, de latere commissaris der Koningin in Noord-Brabant. Op de plek stond vroeger het huis van Frans Teuwens, omgekomen door beschietingen tijdens de actie Market Garden in WOII vanaf Joe Bridge in Lommel-Kolonie. Zij schoten richting de kazernering van Duitse Militairen in de plaatselijke pastorie.

[Loop nu in de richting van Lommel](#)

4. Teutenhuizen: Dorpstraat 78 (huis van haarteut Jan Rombouts), Garage op nummer 80, restaurant “Aengenaam” op nummer 88 zijn Teutenhuizen. Aan de ‘Straat’ stonden vroeger vele van deze kapitale Teutenhuizen, veelal grote boerderijen, die in de 60-er jaren het veld moesten ruimen voor nieuwe woningbouw. Een daad die vandaag de dag enorm wordt betreurd. TEUTEN waren reizende handelaren, die in het voorjaar er te voet op uittrokken om elders handel te gaan drijven. BUITENGAANDERS, zoals ze ook wel in de misgebeden in de plaatselijke kerken werden afgeroepen en geëerd.

Hoewel je het met name van het garage-benzinestation niet meer afleest, was dit pand voor die tijd een kapitaal gebouw, bewoond door de Teutenfamilie Melskens. In de linker gevel zie je als je goed kijkt in gesinterde stenen het jaartal 1837, waarin het pand vermoedelijk werd verbouwd.

Het restaurant heette voorheen Het Pannenhuis –een huis met pannen- maar afgeleid van Paenhuis = Brouwerij, uniek voor die tijd- is eveneens een oud-Teutenhuis en latere Brouwerij. Zie voor de geschiedenis van de Teuten de overige lectuur bij het VVV-agentschap.

5.Op Dorpstraat 92 en recht tegenover op nummer 99

waren in de 20- er en 30-er jaren sigarenfabriekjes gevestigd. Een vorm van huisvlijt die naast het boerenbestaan een welkome financiële aanvulling betekenden voor de plaatselijke bewoners. Op 92 zaten de Gebroeders Hendrixx en zij voerden het sigarenmerk “Heneros”, op 99 fabriceerde de familie Dickens, afkomstig uit Arendonk (B.)

[*Wij gaan nu hier rechtsaf \(Molenstraat\) tot einde.*](#)

6. Molenstraat met “Kleine Kapel” in de volksmond Creijten- of Krijtenkapel genoemd en vermoedelijk al gebouwd in 1775 door het toen nog kinderloze echtpaar Creijten. Zij deden de belofte, dat ingeval zij kinderen zou krijgen, als dank dit kapelletje zou worden gebouwd, wat beide geschiedde.

[*Nu gaan we links*](#)

7. Kapel van het H. Kruis met begraafplaats. Deze veldkapel, nog steeds zo fraai gelegen in de akkers, dateert uit 1727. Overigens maakte een 'los briefje' in 1641 al melding van de aanwezigheid van een kapel, het "Heilig Huysken". Deze kapel is een eenvoudig zaalgebouw met leien dak, twee mooie ijzeren kruisen en een later aangebracht torentje evenals ingangsportaal. Er staat een 19^e eeuwse waterstaatsaltaar in uit de oude kerk (1). Boven het altaar is een schilderij van St. Nicolaas en St. Sebastiaan met twee 19^e eeuwse beelden er langs. Verder staan er in de kapel een fraai gesneden kruisbeeld een rijmvers op de muur enkele oude beelden van St. Antonius met het varken, H. Barbara en de H. Lucia. In november 2001 werd de nieuwe kruisweg ingezegend met 15 staties in moderner beelden, de 15^e is: "De verrijzenis van Christus", van de hand van de Weebossche Kunstenaar Toon Slegers. Vanaf 1972 onderhouden de "Vrienden van de kapel van het H. Kruis" dit gebouw zowel aan binnen als buitenzijde. Deze unieke kapel kreeg in 2004 de Brabantse Monumentenprijs. 'Bezoek gerust deze kapel, u treft er altijd wel biddende mensen aan.' Buiten staat een ietwat afwijkende Kruisbeeld eveneens van de hand van Toon Slegers. Dit beeld realiseerde hij in 1997. De gedachtegang van de kunstenaar hierbij is de afbraak van vele kerken in onze huidige tijd. Over het kruis ligt Gods mantel gedrapeerd, die vervolgens als de herrijzende Christus weer boven het kruis uitstijgt. Achter de kapel ligt het processiepark waar jaarlijks de Sacramentsprocessie tijdens haar rondgang even 'halt' houdt en de Begraafplaats waar niet alleen onze voorouders rusten, maar ook de bezoekers tot bezinning kunnen komen.

Hier lopen we terug richting kerktoren.

8. Molen de Grenswachter en aanpalend bakkerijmuseum.

De stenen beltkorenmolen De Grenswachter in Luyksgestel is van 1891 en staat op de plaats van de in 1889 verbrande Standerdmolen, die eertijds aan de Paters Norbertijnen van de Abdij van Postel (B.) toebehoorde. De molen is in 1970 door de gemeente Luyksgestel voor f. 17.000,-- (€ 8.000,--) aangekocht van de molenaarsfamilie Van Grootel, afkomstig van Steensel en is ruim zestig jaar lang 'bemalen' door de heer Cor in 't Veld. De molen heette in de volksmond de "Zwarte-molen" ter onderscheid van molen Den Deen (1839) aan de Rijt in Luyksgestel, die wit is gepleisterd. De naam Grenswachter is 'pas' in 1945 bedacht door de echtgenote van de oorspronkelijke eigenaar mw. Van Grootel-van den Dungen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden in deze molen en het naastgelegen pakhuis Joodse en andere vluchtelingen opgevangen op doortocht naar België. "Mensen wachtten als het ware om op het juiste moment door vrijwilligers veilig en wel over de grens te worden gezet: "Wachten aan de grens" of gewoon Grenswachter dus. In het pakhuis van de molen is in 1975 het eerste Bakkerijmuseum van Nederland gevestigd. Het is een typisch doe-museum. Een mooie combinatie met een natuurgetrouwe explicatie van het volledige procedé van graan malen, deeg bereiden en bakken van brood in een met "mutserd" gestookte houtoven. Hier komt u alles te weten over het oude molenaars- en het ambachtelijke bakkersvak. Het museum en de molen trekken zo'n 15.000 bezoekers per jaar, voorwaar een goede greep destijds. Bij de herbouw in 1891 schreef aannemer Janssen:

*W.J. Janssen heeft in plaats van hout,
De Zwarte Molen in steen herbouwd
En hoger vlucht gegeven,
Hij zoekt voort z'n bestaan
In het malen van het graan
Zoo nodig voor het leven*

9. Voormalige Lagere School van Luyksgestel. Het voormalige Boerenbondgebouw staat sinds juni 2006 leeg. Het pand is gebouwd als Lagere School in 1878 door plaatselijke aannemer Martinus Groenen voor de som van f. 8.972,--. Voorheen, zeg maar vanaf midden van de 17^e eeuw, was de plaatselijke school gevestigd in het inmiddels vele malen verbouwde 'schoolhuys' dat haaks staat op bedoeld pand uit 1878, links als je voor het pand staat. De oude school werd CAV en later Boerenbond.

10. Den Eijkholt Hier is gevestigd sociaal cultureel centrum **Den Eijkholt**. Ook is hierin de plaatselijke basisschool **De Klepper** gehuisvest. Het oorspronkelijke gebouw is in 1969 gebouwd, als vervanger van het oude Patronaat, dat vanaf de 20-er jaren stond tegenover de voormalige Pastorie. Den Eijkholt, genoemd naar de vroegere bewoners van dit perceel, de familie Eijkholt. Het centrum is enkele jaren geleden geheel vernieuwd.

11. De straatnaam "Boogerd" herinnert aan de aanwezigheid destijds van de 'Mercatonskweekerij' van Jan van Montfort, in de volksmond bekend als de **"Parisiën"** en op welke plek van het huidige appartementsgebouw zijn huis, café-winkel, beugelbanen en vroegere sigarenfabriekje stonden. Op de hoek van de Kerkstraat en Kapellerweg dreven Frans en Riek Martens-van Montfort en dochter Luce tot 1995 hun Centra-winkel, een échte buurtsuper voor ons dorp.

12. “De Drie Linden” is van oudsher hét café-etablisement van het dorp. Al vele eeuwen lang is deze herberg hier gevestigd als een vaste en blijvende waarde direct naast de kerk, waar de mannelijke bevolking na de wekelijkse kerkgang op zondag eerst een borreltje ‘ginge pruuve’ en het ‘nuws van ’t turrep opdoend’ voordat zij hierna thuisgekomen ‘aon de middag’ konden aanschuiven. Van 1910 tot 1996 exploiteerden opeenvolgende generaties Bloks-Scheerens deze “Gèsselse Gelachkamer”,

13. Monumentale Martinustoren (vermoedelijk uit 1450) met er-naast de kerk uit 1959 van de Vughtse architect Edmund Nijsten. Naar men vermoedt heeft op deze plek al in de 9e eeuw een houten kerkje gestaan. Aan de achterzijde zie je aan het pleisterwerk en achterliggende straatwerk met beplanting nog de plaats waar vroeger de driebeukige oude kerk stond. Na de brand in 1840 wijzigde de typisch Kempische stijl die men ook aantreft in de kerken in Oirschot, Lommel en Steensel. De ‘nieuwe’ kerk uit 1959 herbergt nog de vele kunstschaten uit de oude kerk die dateren van 1250 tot 1650. De oude biechtstoelen

kwamen echter in de St. Jan van Den Bosch te staan en het mooie 18^e-eeuwse orgel staat nu in de kerk in Hintham. De kerk werd in september 1959 door de toenmalige hulpbisschop van Den Bosch, Mgr.W.M. Bekkers (1908-1966) geconsacreerd.

De rode rustbank werd geschonken door voormalig Pastoor Schaas Vermeulen (van 1997 tot 2002). De tekst bij de bank luidt:” Niets is een must als je hier even rust”. Voor de kerk ligt de oude afroepsteen van de dorpsomroeper met de tekst:

“Hoort, hoort...zegt het voort! Ooit was de dorpsomroeper, hier zelf een klepperkind”.

We wandelen nu de Kerkstraat in richting pastorie. Tot vóór de 30-er jaren nog een zandpad en dat bij het voornemen tot verharding bij een van de toenmalige raadsleden de uitspraak ontlokte: *“Laat de straat mèt onverhard, want anders slète mun blòck [=klompen] te hard as ik er daogelijks over naor de kerk moet klosse”.*

14. Pastorie. Omdat de oude Pastorie “Huize Ravenschot”, te ver van de kerk was gelegen werd onder het pastoraat van Pastoor Gerardus Gantevoort (Groesbeek) en Kapelaan Albert Meulendijks (Lierop) in 1859 deze nieuwe Pastorie gebouwd. Vanwege inkwartiering en oorlogsschade werd de Pastorie in 1944 herbouwd en van een fraaiere kap voorzien.

Zorgcentrum Lucia met erachter de Lourdesgrot en nieuwe

Muziekkiosk. Pastoor Van de Ven heeft zich eind 20-er begin 30-er jaren van de vorige eeuw bijzonder sterk gemaakt voor de komst van een Zusterorde, om de jeugd de Katholieke onderwijsbeginselen aan te leren en de zorg voor de ouderen op zich te nemen. De Zusters Franciscanessen (van

de Onbevleete Ontvangenis) uit Veghel ‘deden op de Tweede Kerstdag van 1933 ‘hare intrede’ in het nieuwe St. Lucia-gesticht. *“Zij namen naast de opvoeding en onderwijs der meisjes op de dagschool, ook de andere liefdewerken onder hun hoede, zoals het bewaarschoolonderwijs aan de kleintjes, het onderricht in de vrouwelijke handwerken aan de grotere meisjes, het verplegen van mannelijke- en vrouwelijke zieken, het verzorgen van oude lieden, van kostheeren en kostdames enz”.* De Zusters bleven 60 jaar lang, onverzettelijk en onversaagd Luyksgestel trouw dienen en zij verkochten in 1993 het pand aan het gemeentebestuur van Luyksgestel.

Voor de hoofdingang van huize Lucia staan twee lindebomen de 'Tilia Tomentosa Brabant' die op zaterdag 14 december 1996 werden geplant bij de viering van het Afscheid van een Zelfstandig Luyksgestel door de Luyksgestelse oud-burgemeesters Frank Houben (van 1968 tot 1976), Joop Reuver (van 1977 tot 1984), Hans Dittner (van 1985 tot 1992), Ad van Poppel (van 1993 tot 1995) en Jan Berkhout (in 1996).

[Loop links langs LUCIA naar Lourdesgrot en nieuwe kiosk](#)

15. In de tuin staat een onlangs gerestaureerde **Lourdesgrot**, die in 1935/36 werd gebouwd door tuinman Willem Dirx en zijn zonen van zelfgeraapte zwerfstenen uit De Pielis. De fraaie beelden van Maria en Bernadette werden

op advies van Pastoor Van de Ven over de grens vanuit België naar hier gesmokkeld. Achter de Lourdesgrot in het fraai aangelegde park bevindt zich sinds Koningsdag 2015 de nieuwe **muziekkiosk** van het dorp.

[Loop terug richting Kerkstraat , Vervolg Kerkstraat en steek "Kloostertuin" over; We gaan nu links.](#)

16. Meerendreef. De wandeling gaat nu verder via de Meerendreef, een in de eindjaren '60 van de 20^e eeuw aangelegde straat met voor die tijd voorname huizen en ook vandaag de dag nog als felbegeerde woonstulp zijn aan te merken.

[Nu gaan we bij de eerste zijweg naar rechts.](#)

17. Doolhof. De naamgeving Doolhof herinnert nog aan de voormalige pastoorstuin, waarin met beukenheggen een soort labyrint was gemaakt waar Pastoor en Kapelaan(s) dagelijks brevierden.

[Aan het einde van de straat gaan we naar links.](#)

18. Bakkerij van Heeswijk ligt met bakkerij en winkel momenteel op de hoek Doolhof-Kerkstraat. Drie huizen oostwaarts is de locatie waar het inmiddels uitgegroeide bakkersbedrijf in 1914 werd opgericht door Adrianus van Heeswijk, de grootvader van de huidige “Bakkersfamilie van de Kempen”. In de volksmond wordt dit huis aan de Dorpstraat ook wel het Teunehuis genoemd. Het is een rijksmonument.

[Hier draaien we om en steken voorzichtig de drukke weg over en lopen terug richting Plus-supermarkt.](#)

19. Het huis ofwel het voormalige postkantoor van het dorp, op nummer 51, draagt de naam **“De Vest”**, niet bedoeld als naam van een bekend kledingstuk, maar deze naamgeving herinnert aan de aanwezigheid ter plaatse van een gracht, rondom het volgende interessante gebouw van het dorp, dat je vindt door de doodlopende weg in te lopen, a.h.w. ‘bij de supermarkt achterom’ [=achterom].

[Achter parkeerplaats supermarkt](#)

20. Huize Ravenschot op huisnummer 59 werd als pastorie gebouwd tijdens het pastoraat van (Baron) Arnoldus Ravenschot van Capelle (1687-1704). Later werd Arnoldus van Ravenschot Prelaat van de Abdij van Postel en bij de aanvaarding van het coadjutorschap van deze abdij op 12 januari 1701 is zijn pastoraat in Luyksgestel tijdelijk waargenomen door Milo van Boxmeer en Fulgentio Van Hees. Dit pand raakte als pastorie buiten gebruik na de bouw van de nieuwe, huidige pastorie.

Terug naar Dorpstraat en naar links

21. Het voormalig gemeentehuis van Luyksgestel op nummer 71 werd overcompleet na de gemeentelijke herindeling met Bergeijk-Luyksgestel-Riethoven-Westerhoven per 1 januari 1997. Het gebouw, met een vlinder- of waaivormige plattegrond, is gebouwd in 1932, daarna verscheidene malen verbouwd en aangebouwd, naarmate de werkzaamheden toenamen en het ambtelijke apparaat moest uitbreiden. Vóór 1932 stond op deze plek, haaks op de rijweg een kleiner gemeentehuisje. Aardig is te weten, dat de toenmalige Welstandscommissie het gebouw afkeurde, maar het gemeentebestuur het toch, zoals architect Renders uit Valkenswaard tekende, liet uitvoeren. Enkele jaren geleden is het gebouwtje als rijksmonument aangewezen met als kwalificatie o.m.: “het gebouw heeft architectuurhistorische waarde vanwege de stijl en als voorbeeld van het oeuvre van de architect”. Het kan verke-
ren.....sprak Bredero.

22. Op Dorpstraat 68 werd door de voormalige loco-burgemeester Mol van den Boer in 1928 een voor die tijd gedurfde boerenwoning gebouwd; een combinatie van een burgerhuis met de nokgevel parallel aan de weg en daarachter het bedrijfsge-deelte, waarvan de gevel haaks op de weg staat. Een heel andere kijk op een boerderij hier in de Kempen, in plaats van de gebruikelijke langgevel-boerderijen. De huidige tuinaanleg met fraaie lei-linden geven het pand een aantrekkelijk en verzorgd aanzien.

Einde wandeling terug bij de kiosk.

Wij hopen, dat u een fijne-, leerzame, maar vooral attractieve wandelroute heeft gehad door ons dorp. Voor opmerkingen, aanvullingen of zomaar 'n reactie kunt u altijd mailen naar dungluyk@chello.nl;

Molen “Den Deen”

